

მიმღებ ქვეყნებში უპი-ის დადებითი ეფექტების მიღება

ზურაბ კირკიტაძე
თსუ დოქტორანტი

რეზიუმე

უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების მიმღებ ქვეყნებზე დადებითი ეფექტების განხილვის დროს ყურადღება გამახვილებულია ამ ქვეყნების მახასიათებლებზე. კვლევის პროცესიდან ჩანს, რომ ზოგიერთ ქვეყანაში უპი-ის დადებითი ეფექტები მართლაც დამოკიდებულია ამ ქვეყნის მახასიათებლებზე, მაგალითად ის, რომ ადამიან-კაპიტალის მაღალი დონე მართლაც განაპირობებს უპი-ის დადებით ეფექტებს მიმღებ ქვეყნებში. გამოვავლინეთ ის, რომ უპი-ის დადებითი ეფექტები დამოკიდებულია მიმღებ ქვეყნებში არსებულ არა მხოლოდ ერთ ფაქტორზე.

საკვანძო სიტყვები: სტატისტიკური მასალა, მიმღები ქვეყანა, მახასიათებლები, დადებითი ეფექტები

შესავალი

უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების დადებითი ეფექტები მიმღები ქვეყნის მახასიათებლებზეცაა დამოკიდებული. შესაბამისად, მიმღებმა ქვეყნებმა უცხოური პირდაპირი ინვესტიციების მოზიდვასთან დაკავშირებით გატარებულ პოლიტიკასთან ერთად დადებითი შედეგების მისაღებად უნდა გაატარონ ინსტიტუციური რეფორმები ქვეყანაში, რაც ინვესტიციების დადებითი ეფექტების ზრდას შეუწყობს ხელს, ვინაიდან ორ ქვეყანაში ერთი და იმავე მოცულობით უპი-ის დაბანდებისას შესაძლოა ამ ინვესტიციების დადებითი ეფექტები სხვადასხვა იყოს, რაც, თავის მხრივ, დამოკიდებულია მიმღებ ქვეყნებში უპი-ის დადებითი ეფექტების მიღებისათვის არსებულ შესაბამის ფაქტორებზე.

ძირითადი ტექსტი

2009 წლის უნკტადის უპი-ის კონტრიბუციის ინდექსის თან-

ახმად 2009 წელს უპი-მა იქონია ყველაზე დიდი დადებითი ეფექტი უნგრეთზე. მსოფლიოს 188 ქვეყანას შორის უნგრეთი იმყოფებოდა 26-ე ადგილზე განათლების ინდექსის თანახმად, რაც ნაწილობრივ ადასტურებს იმას, რომ უპი არის განსაკუთრებით სასარგებლო მაღალი განათლების მქონე მუშახელის მქონე განვითარებადი ქვეყნებისათვის. მაგალითად, კენია იმყოფებოდა უპი-ის კონტრიბუციის ინდექსის მიხედვით თითქმის ბოლო ადგილზე, ხოლო განათლების ინდექსით 188 ქვეყანას შორის 136-ე ადგილზე. ეკონომიკური გარემოს ხარისხის შეფასებაში ერთ-ერთ როლს თამაშობს საშუალო ხელფასის დონე. ეკონომიკური გარემოს ხარისხი არ უნცობს ხელს უპი-ის დადებით ეფექტებს ეკონომიკურ ზრდაზე. ეს დასტურდება იმით, რომ შეერთებული შტატები იმყოფებოდა მე-5 ადგილზე ხელფასის სიდიდის მიხედვით მსოფლიოს ქვეყნებს შორის და ამ ქვეყნის მშპ-ში უცხოური ფირმების წილი 2009 წელს დაბალი იყო. თუმცა უფრო ზუსტი დასკვნების გასაკეთებლად, საჭიროა განხილულ იქნას თუ უცხოური ფირმები რა როლს თამაშობდნენ ადგილობრივი ფირმების მიერ პროდუქციის წარმოებაში, რაც, თავის მხრივ, ქმნის მშპ-ს. უნგრეთმა, რომელიც ეკონომიკის გახსნილობის მიხედვით იმყოფებოდა მეცხრე ადგილზე, მიიღო ყველაზე დიდი დადებითი ეფექტი და კენიამ, რომელიც იმყოფებოდა გახსნილობის მიხედვით 158-ე ადგილზე მსოფლიოს ქვეყნებს შორის, მიიღო ერთ-ერთი ყველაზე დაბალი დადებითი ეფექტი უპი-სგან. ყველაფერი ადასტურებს ასევე ბალასუბრამანიამის მოსაზრებას, კერძოდ კი იმას, რომ უპი-სგან დადებითი ეფექტების მიღება მიმღები ქვეყნის გახსნილობის დონეზეა დამოკიდებული. განვითარებად ქვეყნებში უპი-ის დადებითი ეფექტები დამოკიდებულია ამ ქვეყნების ინფრასტრუქტურის განვითარების დონეზე. მსოფლიოში საუკეთესო ინფრასტრუქტურის მქონე ქვეყნები არიან: ჰონ-კონგი და სინგაპური, რომლებმაც 2009 წელს უნკტადის უპი-ის კონტრიბუციის ინდექსის თანახმად დაიკავეს მე-5 და მე-13 ადგილები. თუმცა იაპონია, რომელიც მიიჩნევა ასევე საუკეთესო ინფრასტრუქტურის მქონე ქვეყანად ამ ინდექსის თანახმად იმყოფებოდა 73-ე ადგილზე. ასეთ სხვაობას აქვს შემდეგი ახსნა: ქვეყნების გამოცდილებამ აჩვენა, რომ უპი-ის

დადებითი ეფექტების მიღება ორივე კარგი ინფრასტრუქტურისა და კარგი ინსტიტუციური ჩარჩოს (რაშიც მოიაზრება პოლიტიკური სტაბილურობა) პირობებშია შესაძლებელი. შესაბამისად სინგაპურსა და იაპონიას შორის ასეთი დიდი სხვაობა უნკტადის უპი-ის კონტრიბუციის ინდექსის თანახმად შესაძლოა აიხსნა იმითაც, რომ პოლიტიკური სტაბილურობის ინდექსის თანახმად 2009 წელს სინგაპური იმყოფებოდა 18-ე ადგილზე, ხოლო იაპონია-26-ე ადგილზე. თუმცა ამ დასკვნის გამყარებისათვის უკეთესი იქნებოდა თუ ამ ქვეყნების ამ პოზიციებს შორის უფრო დიდი სხვაობა იქნებოდა. მაგალითად, 2009 წელს კენია პოლიტიკური სტაბილურობის ინდექსის თანახმად იმყოფებოდა 175-ე ადგილზე მსოფლიოს 195 ქვეყანას შორის და 2009 წელს უნკტადის უპი-ის კონტრიბუციის ინდექსის თანახმად მას ჰქონდა ერთ-ერთი ყველაზე დაბალი დადებითი ეფექტი. კენიასა და უნგრეთს შორის დიდი სხვაობა უპი-ის დადებითი ეფექტების მიხედვით ჩვენ მიერ აიხსნება იმით, რომ უკეთესი ფინანსური სისტემა განაპირობებს უპი-ის ეფექტიანობის ზრდას (უპისგან დადებითი სარგებლიანობის მიღებას). რომ შევადაროთ ამ ქვეყნების ფინანსური სისტემები (გაცემული კრედიტი როგორც პროცენტი მშპ-სი), ეს მაჩვენებელი დაფიქსირდა უნგრეთში 66.05%, ხოლო კენიაში-23.45%. ალჟირში, რომელმაც უპი-ის კონტრიბუციის ინდექსის თანახმად მიიღო ასევე ერთ-ერთი ყველაზე დაბალი დადებითი ეფექტი უპი-სგან, ეს მაჩვენებელი დაფიქსირდა 15.21%. აღნიშნული სტატისტიკური მონაცემები ადასტურებს იმას, რომ უპი-სგან დადებითი ეფექტების მიღება მიმღები ქვეყნის ფინანსური განვითარების დონეზეა დამოკიდებული. ბორენშტეინის, დე გრეგორიოსა და ლის (1998) თანახმად უპი-ის დადებითი ზეგავლენა ეკონომიკურ ზრდაზე, დამოკიდებულია ადამიან-კაპიტალის რაოდენობაზე. ადამიან-კაპიტალის რაოდენობა შესაძლოა ჩავანაცვლოთ მოსახლეობის რიცხოვნობით. უპი-მ ყველაზე დაბალი დადებითი ეფექტი იქონია შემდეგ ქვეყნებზე: ბერმუდი, ბაჰამის კუნძულები, პარაგვაი, საუდის არაბეთი და ალჟირი. მსოფლიოს 241 ქვეყანას შორის მოსახლეობის რიცხოვნობის მიხედვით პოზიციები ამ ქვეყნებში შემდეგნაირად გამოიყურება: ბერმუდი-206, ბაჰამის კუნძულები-177, პარაგვაი-104, საუდის არაბეთი

- 40-ე და ალჟირი-32 ადგილი. შესაბამისად დასტურდება ის, რომ უპი-ის დადებითი შედეგი მიმღები ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდაზე დამოკიდებულია ამ ქვეყნის ადამიან-კაპიტალზე. მაგალითად 2009 წელს ბერმუდზე უპი-მა იქონია ყველაზე დაბალი დადებითი ეფექტი და მოსახლეობის რიცხოვნობის მაჩვენებლით ეს ქვეყანა იმყოფებოდა 206 ადგილზე. შემდეგი ყველაზე დაბალი დადებითი ეფექტი 2009 წელს უპი-მა იქონია ბაჰამის კუნძულებზე, რომელიც მოსახლეობის რიცხოვნობის მაჩვენებლით იმყოფებოდა 177-ე ადგილზე. თუმცა საუდის არაბეთი, რომელიც მოსახლეობის რიცხოვნობის მიხედვით იმყოფებოდა 40-ე ადგილზე, უპი-მა აქაც იქონია ერთ-ერთი ყველაზე დაბალი დადებითი ეფექტი ეკონომიკურ ზრდაზე, რაც შეიძლება აიხსნას იმით, რომ 25-64 წლის ასაკის მოსახლეობა, რომელსაც ჰქონდა უმაღლესი განათლება წარმოადგენდა მთლიანი მოსახლეობის 22%-ს, ანუ ადამიანთა მცირე რიცხვს ამ ასაკის ჯგუფში ჰქონდა უმაღლესი განათლება. ომრანისა და ბოლბოლის (2003) თანახმად, რაც უფრო მეტია კვლევისა და განვითარების ღონისძიებები ქვეყანაში, მით უფრო მაღალია უპი-ის დადებითი ეფექტი მწარმოებლურობაზე ამ ქვეყანაში. მაგალითად, 2009 წელს უნკტადის უპი-ის კონტრიბუციის ინდექსის თანახმად უნგრეთი, ჩეხეთი და ჰონგ-კონგი უპი-ის დადებითი ეფექტების მიხედვით იმყოფებოდნენ 1, 3 და 5 ადგილზე შესაბამისად, სადაც, რაც უფრო მეტი ფული იხარჯებოდა კვლევასა და განვითარებაზე, მით მეტი იყო უპი-ის დადებითი ეფექტი ეკონომიკურ ზრდაზე. უპი-ის დადებითი ეფექტი ეკონომიკურ ზრდაზე დამოკიდებულია მიმღები ქვეყნის მაკროეკონომიკურ სტაბილურობაზე. მაკროეკონომიკური სტაბილურობაში მოიაზრება შემდეგი: სტაბილური ინფლაცია, მაღალი დასაქმება, სტაბილური დონე მშპ-ის ზრდისა, მიმდინარე ანგარიშის პროფიციტი ან დაბალი დონე მიმდინარე ანგარიშის დეფიციტისა და დაბალი ფისკალური დეფიციტი. არსებობს მოსაზრება, რომ მდიდარი ქვეყნები უფრო მეტ სარგებლიანობას იღებენ უპისგან ვიდრე ღარიბი ქვეყნები, რაც შეიძლება აიხსნას იმით, რომ თუ ვიმსჯელებთ ინფლაციით და დასაქმების დონით, ღარიბ ქვეყნებში არსებობს მაღალი მაკროეკონომიკური არასტაბილურობა, რაც ადასტურებს იმას, რომ უპი-

ის დადებითი ეფექტი ეკონომიკურ ზრდაზე დამოკიდებულია მიმღები ქვეყნის მაკროეკონომიკურ სტაბილურობაზე. ასევე უფრო დაბალი დადებითი ეფექტი განვითარებად ქვეყნებზე შეიძლება აიხსნას იმით, რომ ამ უკანასკნელებს აქვთ დაბალი დონე ადამიან-კაპიტალისა. უპი-ის დადებითი ეფექტი მიმღებ ქვეყანაზე დამოკიდებულია აქ ადამიანთა ჯანმრთელობის დონეზე, რაც ხნის იმას, თუ რატომ არის განვითარებად ქვეყნებში უფრო დაბალი დადებითი ეფექტი უპისგან, ვინაიდან ამ ქვეყნებში მოსახლეობის ჯანმრთელობის დონე უფრო დაბალ დონეზეა. ასევე განვითარებადი ქვეყნები მოსახლეობის ერთ სულზე შემოსავლის მიხედვით დაბალ დონეზე იმყოფებიან, რაც შეიძლება იყოს ახსნა იმისა თუ რატომ აქვს განვითარებად ქვეყნებზე უპი-ის უფრო დაბალი ეფექტები ვიდრე განვითარებულ ქვეყნებზე. (უპი-ის დადებითი ეფექტი დამოკიდებულია მიმღები ქვეყნის შემოსავლის დონეზე.) ინდოეთი არის განვითარებადი ქვეყანა და იგი 2009 წელს უნკტადის უპი-ის კონტრიბუციის ინდექსის თანახმად იმყოფებოდა 61-ე ადგილზე 79 ქვეყანას შორის, რაც შეიძლება აიხსნას იმით, რომ ამ ქვეყანაში არის მაღალი ფისკალური დეფიციტ- მაკროეკონომიკური არასტაბილურობის ერთ-ერთი ნიშანი. ის, რომ განვითარებულ ქვეყნებზე უპი-ის უფრო დიდი დადებითი ეფექტი აქვს, ვიდრე განვითარებად ქვეყნებზე დასტურდება იმით, რომ განვითარებული ქვეყნები ხასიათდება სავაჭრო პროფიციტით, ხოლო განვითარებადი ქვეყნები კი სავაჭრო დეფიციტით, სავაჭრო პროფიციტი კი არის ერთ-ერთი ნიშანი მაკროეკონომიკური სტაბილურობისა, რაც განაპირობებს უპის დადებით ეფექტებს მიმღებ ქვეყნებზე. განვითარებად ქვეყნებში ჩვეულებრივ ფიქსირდება ბევრად უფრო დაბალი მშპ, ვიდრე განვითარებულ ქვეყნებში და გამომდინარე იქედან, რომ უპი-ის დადებითი ეფექტები დამოკიდებულია მიმღებ ქვეყანაში არსებულ ეკონომიკურ მდგომარეობაზე, მაშინ ეს შეიძლება იყოს ახსნა იმისა, თუ რატომ აქვს უპი-ის უფრო მეტი დადებითი ეფექტები განვითარებულ ქვეყნებზე, ვიდრე განვითარებად ქვეყნებზე.

მიმღები ქვეყნის უნარი, რომ გამოიყენოს უპი ისე, რომ ამ უკანასკნელმა მოუტანოს მას დადებითი ეფექტები დამოკიდებულია ამ ქვეყნის მოსახლეობის ერთ სულზე რამდენია მშპ. ამ მოსაზ-

რების დასადასტურებლად მოვიყვანოთ შემდეგი ფაქტები: 2009 წელს უნკტადის უპი-ის კონტრიბუციის ინდექსის თანახმად უპი-ს ჰქონდა ყველაზე დიდი დადებითი ეფექტი შემდეგ ქვეყნებზე: უნგრეთი, ბელგია, ჩეხეთი, რუმინეთი, პოლონეთი და მალაიზია. ამ ქვეყნებს შორის მინიმალური მშპ მოსახლეობის ერთ სულზე დაფიქსირდა რუმინეთში 12200 დოლარის ეკვივალენტური, ხოლო საქართველოში ამავე წელს მშპ მოსახლეობის ერთ სულზე ფიქსირდება 4700 დოლარი. ამით შეიძლება აიხსნას ის, რომ უპი-მ ნაკლები დადებითი ეფექტი იქონია საქართველოზე. ყველაფერი აღნიშნული ადასტურებს იმას, რომ მიმღებ ქვეყანაში უპი-ის ეფექტიანად განთავსება დამოკიდებულია ამ ქვეყნის მოსახლეობის ერთ სულზე მშპ მოცულობაზე. გახსნილობა ვაჭრობისადმი არის მნიშვნელოვანი იმისათვის, რომ ქვეყანამ მიიღოს დადებითი ეფექტები ეკონომიკურ ზრდაზე უპი-სგან. მაგალითად უპი-მა დადებითი როლი ითამაშა საქართველოს ეკონომიკურ ზრდაში 2009-2011 წლებში, რაც შეიძლება აიხსნას იმით, რომ საქართველო ღია ეკონომიკად მიიჩნევა.

დასკვნა:

უპი-ის მოზიდვასთან დაკავშირებული პოლიტიკა ზოგჯერ შესაძლოა უშედეგო აღმოჩნდეს, რაც განპირობებულია იმით, რომ უპი-ის დადებითი ეფექტი ყოველთვის არ მიიღება მიმღები ქვეყნის მიერ, რაც დასტურდება იმით, რომ ერთი და იმავე ზომის უპი-მ ორ ქვეყანაზე შესაძლოა სხვადასხვა გავლენა იქონიოს. შესაბამისად მიმღებ ქვეყნებში უნდა გატარდეს ისეთი ეკონომიკური პოლიტიკა, რომელიც უპი-ის დადებითი ეფექტების მაქსიმიზაციას შეუწყობს ხელს.

REFERENCES

1. Ensayos Revista de Economía-Volumen XXX, No. 1, mayo 2011, pp. 41-70; Foreign Direct Investment, Host Country Factors and Economic Growth; Edna Maeyen Solomon; page 4
2. On effects of Foreign Direct Investment on Economic Growth; Xin-

glong Xie & Hongqi Wang; School of Business Administration, Xi'an University of Technology, P.R. China, 710048; page 1

3. how does FDI affect host country development? using industry case studies to make reliable generalizations; Theodore H. Moran; page 23.

4. The Effects of Foreign Direct Investment on the Host Country Economic Growth - Theory and Empirical Evidence; Rui Moura, Rosa Forte; page 14

5. Review article UDC: 330.35:339.727.22(4-67 EU) doi: 10.18045/zbfri.2016.1.187

The relation between economic growth and foreign direct investment during the economic crisis in the European Union*; *Mihaela Simionescu*1; page 3

6. Motivations for foreign direct investment and their impact on Georgia's economy, David Sikharulidze; journal economics and business; #6, 2012; pages 66-67.

POSITIVE EFFECTS OF FDI IN HOST COUNTRIES

Zurab Kirkitadze

PHD student of TSU

RESUME

In this article during discussion of effects of FDI on host countries we focus on the characteristics of the host countries. During the research process on the case of some countries we became sure that the positive effects of FDI on recipient countries is in reality dependent on the characteristics of host countries. For example we have proved that positive effect of FDI is conditional on human capital of recipient country. Furthermore, we have also found out that positive effect of FDI on recipient country depends not only on one factor that exists in the host country.

Key words: statistical data, host country, characteristics, positive effects, FDI.